

AZ ÁRVA MŰVEK

Az árva művek

- Az árva művek olyan alkotások, amelyeknek a jogosultja ismeretlen, vagy ismeretlen helyen tartózkodik.
- Az Európai Unióban a becslések szerint mintegy 3 000 000 könyv lehet árva mű; ez a szerzői jogi védelem alatt álló könyvek 13%-a.

Az árva műveket érintő uniós irányelv lényege:

- Az európai kulturális örökség digitalizálása érdekében a közgyűjtemények számára – meghatározott feltételek mellett – lehetővé teszi az árva művek felhasználását.
- Az irányelv kötelezővé teszi a gondos és dokumentált jogosultkutatást.
- A valamely tagállamban árva műnek minősített alkotást valamennyi tagállamban árva műnek kell tekinteni.
- A vonatkozó Európai Uniósi irányelvet 2014. október 29-ig át kell ültetni a magyar jogrendszerbe.

A kormány 2013. július 15-én nyújtotta be A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló [T/11776](#) számú törvényjavaslatot, amely – egyebek között – a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényt (Szt.) módosítja a 2012/28/EU irányelv alapján.

Az árva művek olyan alkotások, amelyeknek a jogosultja ismeretlen, vagy ha ismert is, ismeretlen helyen tartózkodik.

EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2012/28/EU IRÁNYELVE
AZ ÁRVA MŰVEK EGYES MEGENGEDETT FELHASZNÁLÁSI
MÓDJAIRÓL

Az Európai Bizottság által kidolgozott **Digitális Menetrend** (Digital Agenda) az ésszerű, fenntartható és inkluzív fejlődés érdekében létrehozott Európa 2020 stratégia hét kiemelt kezdeményezésének egyike. Ebben célkitűzésként szerepel a digitális tartalmakhoz való széles hozzáférés biztosítása, amelynek gátja az eltérő tagállami szabályozás. „A kulturális, média- és kreatív tartalmak digitális terjesztésének olcsóbbá és gyorsabbá válása révén e tartalmak szerzői és közreadói szélesebb közönséget érhetnek el.” A cél elérése érdekében kulcsintézkedésnek tekintik többek között:

- a szerzői jogok tisztázását;
- az árva művekről szóló irányelv kidolgozását az európai kultúra részét képező művek digitalizálására és terjesztésére vonatkozó jogi keretek megalkotása érdekében;
- szerzői jogi adatbázisok létrehozását.

A fentiek eredményeképp született meg az **árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv**, amely „az árva művek felhasználásának a tagállamokban letelepedett, nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, illetve múzeumok, valamint archívumok, mozgóképörökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és közszolgálati műsorszolgáltatók által a közérdekű feladatukkal kapcsolatos célok elérése érdekében végzett egyes módjaira vonatkozik.”

Az irányelvet a fent felsorolt intézmények gyűjteményeiben található kiadott szöveges, filmművészeti, audiovizuális művekre és hangfelvételekre kell alkalmazni.

Az irányelv preambuluma szerint „a szerzői jog a kreatív iparág gazdasági alapját képezi, mivel serkenti az innovációt, a kreatív tevékenységet, a beruházást és az új alkotások létrejöttét. A művek töme-

ges digitalizálása és terjesztése tehát Európa kulturális öröksége megőrzésének egyik eszköze. A szerzői jog fontos eszköz annak biztosítására, hogy a kreatív ágazat ellenszolgáltatásban részesüljön munkájáért.”

Egy szerzői jogi védelem alatt álló mű digitalizálásához és hozzáférhetővé tételéhez a jogosult előzetes hozzájárulása szükséges, amely árva művek esetében lehetetlen. Ráadásul az árva művek felhasználását tovább nehezítik az eltérő tagországi szabályozások.

Ezért **az irányelv kötelezővé teszi a gondos jogosultkutatókat**. A felsorolt szervezeteknek a művek felhasználása előtt gondoskodniuk kell a jogosultkutatókról az adott műre és típusára vonatkozó, megfelelő források igénybevétele révén. A tapasztalatok szerint a legtöbb szervezet nem rendelkezik megfelelő szakemberrel és munkaidővel a jogosultkutató megvalósításához, ezért az irányelv lehetővé teszi, hogy szolgáltatási díj fejében egyéb szervezetek folytassák le az eljárást. A kutatási adatbázisokat az egyes tagállamoknak kell meghatározniuk.

A jogosultkutatót – költségkímélés céljából – alapesetben az első kiadás vagy sugárzás szerinti tagállam területén kell végezni, de releváns adatok birtokában más országok információforrásait is igénybe lehet venni. Nem tisztázott ugyanakkor, hogy a történelmi háttérváltozások hogyan befolyásolják ezt: pl. egy 1917-ben Munkácson kiadott, szerzői jogi védelem alatt álló mű EU-tagállamban nyilvánosságra hozott műnek tekintendő-e.

A kutatásokról az említett szervezeteknek nyilvántartást kell vezetniük, amelynek eredményeit, következtetéseit és az esetleges változásokat az illetékes nemzeti hatóságoknak is át kell adniuk.

Mindezek alapján *„valamelyik tagállamban árva műnek tekintett mű vagy hangfelvétel valamennyi tagállamban árva műnek tekin-*

tendő”, amelyek az irányelvvel összhangban valamennyi tagállamban felhasználhatóak és hozzáférhetőek.

Az említett szervezetek **kizárólag közérdekű feladataikkal kapcsolatos célokra használhatnak fel árva műveket**, a gyűjteményükben található művek megőrzését és helyreállítását, valamint művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálva. Az említett szervezetek a felhasználás során kizárólag annak érdekében érhetnek el bevételt, hogy az árva művek digitalizálásával és nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételével kapcsolatos költségeiket fedezzék. A szervezetek a digitalizálás előmozdítása érdekében, az irányelvvel összhangban, digitalizálásra, illetve nyilvánossá tételre kereskedelmi partnerekkel is megállapodásokat köthetnek.

A tagállamoknak biztosítani kell, hogy az árvának minősített mű jogosultjának bármikor lehetősége legyen a saját jogai tekintetében az árvamű-jogállást megszüntetni.

Azok a jogosultak, akik megszüntették műveik árvamű-jogállását, méltányos díjazásban kell részesíteni a művüknek az említett szervezetek által való felhasználásáért.

ADATOK AZ ÁRVA MŰVEKRŐL

Konzervatív becslés szerint az Unióban mintegy **3 millió könyv lehet árva mű**; ez a szerzői jogi védelem alatt álló könyvek 13%-a.

Egy brit digitalizálási projekt megállapítása szerint az 1912 előtti újságok 95%-a árva mű. Brit múzeumokban végzett felmérés szerint 17 millió fotónak nincs meg a jogtulajdonosa; ez az összes gyűjteményben szereplő fotó 90%-a. Egy 503 intézményt érintő – szintén brit – vizsgálat szerint a gyűjteményekben található művek 5-10%-a árva mű; számsze-

Az árva művek részletes jogi szabályozása 2011-ig az EU-tagállamok közül csak Csehországban, Franciaországban, Magyarországon, Hollandiában és a skandináv államokban történt meg.

rúsítve, egy szélsőséges becslés szerint a számuk meghaladhatja az 50 milliót is. Jogosultkutatásra átlagosan művenként fél napot fordítanak, ami 50 millió mű esetén 25 millió munkanapot tenne ki. Az intézmények 35%-a semmiféle erőforrással nem rendelkezik a kutatás elvégzésére. Ugyanazon projekt során a British Library munkatársai 152 óranyi, valamint egy független szakértő 150 óranyi kutatás alatt 299 jogosultat kutatott fel, de csak nyolcan adtak engedélyt a művek felhasználására.

Egy 2010-es felmérés szerint a 24 európai nemzeti filmarchívumban őrzött 1 064 000 film kb. 21%-a (225 000) minősül árva műnek. Ennek 45%-a lenne elérhető a szerzői jogok rendezését követően az Europeana (az EU digitális könyvtára) keretében működő

[European Film Gateway](#) honlapon. Az árva művek 60%-a 1950 előtt keletkezett. A jogtulajdonosok felkutatásának akadályai között elsősorban az időhiány, a jogi szakértelem hiánya és a nem megfelelő dokumentáció szerepel.

A BBC digitális archívumában kb. egymillió óranyi anyag van feltöltve, s ugyanennyit nem tudnak nyilvánossá tenni a szerzői jogok kérdése miatt.

A jogosultkutatás óriási költségekkel és időigénnyel jár együtt. Az angol Nemzeti Levéltár 35 000 fontot költött két év alatt 1114 régi végrendelet digitalizálása érdekében jogosultkutatásra, de a jogosultaknak kevesebb, mint felét találták csak meg. Szintén Angliában 70 ezer fontot költöttek 1400 plakát szerzői jogi ügyeinek rendezésére.

Az innsbrucki egyetemi könyvtár 216 ezer disszertációt digitalizált, de csak korlátozottan teszik közzé; a jogdíjak rendezése ugyanis 20-50-szer többbe kerülne, mint a digitalizálás maga, amely 150 ezer euró volt.

Egy holland digitalizálási projekt során öt hónap alatt ezerből csak 50 történelmi könyv jogait tudták rendezni.

Alapesetben minél régebbi egy mű, annál nagyobb valószínűséggel árvák, azonban az Egyesült Királyságban például 1859-ből való a legrégebbi szerzői jogi védelem alatt álló mű. Magyar példát tekintve, az 1931-ben készült Hyppolit, a lakáj c. film védelmi ideje 2053. dec. 31-én telik le.

Egy tanulmány javaslata szerint – amerikai minta alapján – kötelezővé kellene tenni egy árva mű felhasználása során feltüntetni ennek tényét, illetve azt, hogy a szerzői jogok tulajdonosa jogigényét kivel szemben és milyen módon érvényesítheti.

Fontos szempont a lehetséges jogtulajdonosok szempontjából is az árva művek kereskedelmi értéke. Az USA-ban 1872-1957 között megjelent könyvek alig 2%-a van kereskedelmi forgalomban. Például az 1930-ban kiadott 10027 kötetből 2001-ben már csak 174 volt kapható.

Hazai tapasztalatok

Az irányelv átültetésének a hazai közgyűjtemények lehetnek a kedvezményezettjei. 2011-ben a **KSH** szerint 7608 könyvtár 152 millió állománya, 84 levéltár majd 400 ezer iratfolyómétere és 645 múzeum állománya elméletileg jelentős bázist biztosít az árva művek felhasználásának.

Az **Országgyűlési Könyvtár [Digitalizált Törvényhozási Tudástár](#)** elnevezésű, 200 millió forintos projektje során többek között 1864 könyvet digitalizáltak, amelynek mintegy 6%-a számított árva műnek. A könyvek mellett 73 neves jogtudományi és politikatudományi folyóirat, mintegy 90.000 cikkének digitalizálása történt meg, melyek mintegy 12%-a minősül árva műnek. A jogosultkutatás az összes rendelkezésre álló elektronikus és nyomtatott forrás igénybevételével, valamint 3 országos napilapban közlemény közzétételével történt. Árva művek felhasználása céljából eljárás indítása nem történt.

Források:

- Az Európai Parlament és a Tanács [2012/28/Eu irányelve](#) (2012. október 25.) az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól
- [Az európai digitális menetrend](#). A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának COM(2010)245.
- Dr. Petkó Mihály: Az „árva” művek szabályozásáról, *Magyar Jog*, 2011. 3. sz.
- Legeza Dénes István: "Segítsük az árvákat" - útmutató az árva művek egyes felhasználásaihoz, [Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle](#), 7. (117.) évfolyam 2012. 5. sz.
- Grad-Gyenge Anikó: Magyar árvák valahol Európában, [Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle](#), 7. (117.) évfolyam 2012. 6. sz.
- KSH Táblák (STADAT) - Idősoros éves adatok: [Kultúra, sport](#), 2011.
- [In from the Cold](#). An assessment of the scope of 'Orphan Works' and its impact on the delivery of services to the public, Collections Trust, 2009.
- Anna Vuopala: [Assessment of the Orphan works issue and Costs for Rights Clearance](#). European Commission. DG Information. Society and Media Unit E4 Access to Information, May 2010.
- [Results of the Survey on Orphan Works 2009/10](#), Association des Cinémathèques Européennes, Frankfurt / Brussels, 29 March 2010.
- [Audiovisual Orphan Works in Europe – national survey](#). Report prepared for the British Film Institute (BFI). May 2011.

Készítette: Csorba György
Képviselői Információs Szolgálat

Országgyűlési Könyvtár

E-mail: infoszolg@parlament.hu
Intranet: <http://infoszolg.ogyk.hu>
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486

Az információs jegyzet belső felhasználásra, az országgyűlési képviselők tájékoztatása céljából készült.
A dokumentum az összeállítás elkészültének időpontjában fennálló aktuális helyzetet mutatja be.
Az információs jegyzet szerzői jogvédelem alatt áll.